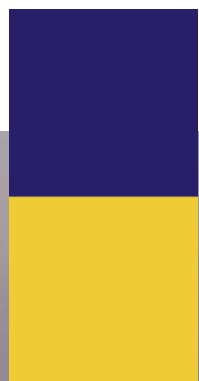

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Omgevingseffectrapport (OER) Herziening
Omgevingsbeleid voor Landbouw, voedsel en landgebruik

Juli 2026

Inhoudsopgave

Over deze notitie	2
1. Inleiding.....	4
2. Wat wordt onderzocht?	5
2.1 Scope van het OER.....	5
2.2 Nadere uitwerking van de wijzigingen die in het OER worden onderzocht	8
2.3 Overkoepelende beschouwing op de alternatieven.....	11
3. Hoe wordt het onderzocht?.....	13
3.1 Aanpak.....	13
3.2 Onderzoek naar doelbereik	14
3.3 Onderzoek naar leefomgevingseffecten.....	15
3.4 Monitoring.....	19
4. Proces.....	21

Over deze notitie

De Herziening Omgevingsbeleid voor Landbouw, voedsel en landgebruik, verder genoemd: Modulaire Herziening Landbouw (MHL), betreft een herziening van de visie, het programma en de verordening voor landbouw gerelateerde thema's. In de Startnotitie MHL zijn de scope en de planning van deze herziening vastgelegd. Tevens is hierin aangekondigd dat een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) wordt opgesteld ten behoeve van het onderzoek naar de mogelijke milieueffecten van de MHL.

Met de startnotitie als uitgangspunt beschrijft deze NRD hoe het onderzoek naar de mogelijke aanzienlijke omgevingseffecten van de herziening wordt vormgegeven. Dit onderzoek naar de aanzienlijke omgevingseffecten dient ter ondersteuning van de besluitvorming behorende bij de MHL. Aan de hand van de varianten uit de startnotitie worden doelbereik en omgevingseffecten van de voorgestelde wijzigingen onderzocht.

Deze NRD beschrijft de scope (wat wordt onderzocht), de aanpak (hoe wordt het onderzocht) en de procedure en planning van het onderzoek.

Milieueffectrapportage

Op basis van de startnotitie wordt een ontwerp MHL opgesteld. Voor deze herziening zal een procedure voor een milieueffectrapportage (mer) worden doorlopen. De mer wordt in deze herziening ingezet om de effecten van mogelijke beleidsopties (alternatieven) te verkennen. De belangrijkste milieugevolgen zullen in het plan-milieueffectrapport (plan-MER) beschreven worden waarbij te denken valt aan gevolgen voor het klimaat, milieukwaliteit en gezondheid, water en bodem, ruimtelijke kwaliteit en natuur.

Deze NRD wordt voor een toetsadvies aan de Commissie mer aangeboden nadat Gedeputeerde Staten (GS) de nadere uitwerking van de alternatieven in dit OER heeft vastgesteld.

Het afgeronde milieueffectrapport (MER) zal gelijktijdig met het ontwerpbeleid ter inzage worden gelegd. Ook zal – zoals wettelijk verplicht – het MER voor toetsing aan de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) worden voorgelegd.

Scope MER: OER

De scope van de startnotitie is bepalend voor de scope van de NRD voor het MER. In het MER wordt gekeken naar de mogelijke effecten op de leefomgeving. Om PS en belanghebbenden een omvattend en completer beeld van de mogelijke effecten van MHL te geven is besloten om een OER op te stellen. Het OER bevat – naast milieueffecten – ook informatie over sociale en economische effecten. Het doel van het OER is om informatie aan te leveren die nodig is voor een zorgvuldig besluit over de herziening van het Omgevingsbeleid waarbij de relevante leefomgevingseffecten worden meegewogen. Dit gebeurt op een niveau, passend bij het abstractieniveau van de uitwerking van de beleidsvoornemens in het omgevingsbeleid. Hoe concreter de voornemens zijn, hoe concreter (bijvoorbeeld kwalitatief) ook de effecten in beeld kunnen worden gebracht. Wanneer de voornemens globaal zijn, zullen de effecten ook globaal in beeld worden gebracht.

De leefomgevingseffecten worden beschreven en vervolgens gewaardeerd ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie + autonome ontwikkeling). De referentiesituatie vormt daarbij de basis waartegen de effecten van de beleidsvoornemens en de alternatieven worden afgezet.

1. Inleiding

Met de MHL worden, indien noodzakelijk, de drie kerninstrumenten van het Omgevingsbeleid van de Provincie Zuid-Holland gewijzigd (visie, programma en verordening). Een milieueffectenrapport brengt de milieueffecten van een plan of project in kaart. Het OER bevat – naast milieueffecten – ook informatie over sociale en economische effecten. Het doel van het OER is om informatie aan te leveren die nodig is voor een zorgvuldig besluit over de MHL waarbij de relevante leefomgevingseffecten worden meegewogen.

Dit onderzoeksvoorstel beschrijft de scope en aanpak van het op te stellen OER en is daarmee een eerste stap in de procedure. De provincie is initiatiefnemer en bevoegd gezag voor de MHL. DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR) adviseert de provincie over haar rol als bevoegd gezag in mer-procedures. Het OER wordt samen met de ontwerp MHL gedurende 6 weken ter inzage gelegd. Eenieder heeft in deze periode de gelegenheid zienswijzen in te dienen. De Commissie mer toetst in deze periode de kwaliteit van het OER en beoordeelt of de juiste (milieu)informatie aanwezig is om een besluit over de MHL te kunnen nemen.

Over mer, MER en OER

De afkorting mer staat voor 'milieueffectrapportage' en is de procedure waarbinnen een MER wordt opgesteld. MER staat voor 'Milieueffectrapport' en bevat de resultaten van het onderzoek naar de (milieu)effecten binnen een mer. De toevoeging 'plan' (planMER) wil zeggen dat het om een MER voor een plan gaat (zoals de herziening van het Omgevingsbeleid). GS heeft ervoor gekozen om niet alleen milieueffecten maar ook andere omgevingseffecten in beeld te brengen. Daarom praten we niet over een planMER maar over een Omgevingseffectrapport (OER). In juridische zin wordt nog wel gesproken van een mer-procedure.

2. Wat wordt onderzocht?

Deze NRD betreft de modulaire herziening van het provinciale omgevingsbeleid. Modulair betekent dat de herziening een specifiek deel van het omgevingsbeleid betreft en dat niet al het beleid met deze herziening kan worden aangepast. In dit geval gaat het specifiek over herziening van beleidsdoel 5.2 Toekomstbestendige landbouw, en de uitwerking daarvan in het Omgevingsprogramma en Omgevingsverordening.

De MHL is een vervolg stap in de visie- en beleidsontwikkeling naar een toekomstgerichte landbouwsector. Er zijn meerdere aanleidingen voor de MHL:

- De provincie heeft in het Omgevingsbeleid opgenomen dat zij een vitale, diverse en toekomstgerichte landbouwsector in stand wil houden en de transitie naar duurzamere bedrijfsvoering wil versnellen.
- Vanuit boeren, gebiedspartners en organisaties is er behoefte aan meer duidelijkheid, concrete doelen en ruimte om te handelen, bijvoorbeeld op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat.
- De huidige aanpak blijkt niet genoeg om de nationale en Europese doelen te halen, waardoor extra maatregelen nodig zijn.
- Ook sluit de provincie aan bij nieuw beleid van het Rijk, waarin sneller gewerkt wordt aan oplossingen voor stikstof en natuurherstel, en waarin landbouw een belangrijke rol speelt.
- Daarnaast volgt de herziening uit het provinciale coalitieakkoord, waarin staat dat er een goede balans nodig is tussen landbouw, natuur, water en bodem, en dat landbouwgrond beschermd moet worden.
- Tot slot zijn er nieuwe wetenschappelijke inzichten die laten zien hoe landbouw duurzamer kan worden en beter kan inspelen op klimaatverandering.

In de volgende paragrafen is opgenomen welke onderdelen meegaan in deze modulaire herziening.

2.1 Scope van het OER

Op dit moment bevat beleidsdoel 5.2 één beleidskeuze en drie maatregelen. De huidige doelenboom ziet er als volgt uit:

- Beleidsdoel 5.2 “Toekomstbestendige landbouw”
 - Beleidskeuze 5.2.1 “Toekomstbestendige landbouw”
 - 5.2.1.2 Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven
 - 5.2.1.1 Ruimte voor toekomstbestendige landbouw
 - 5.2.1.3 Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

De herziening betreft een aanpassing van dit beleidsdoel. Wanneer nodig, met het oog op integraliteit, kan de herziening ook leiden tot enkele aanpassingen in andere beleidsdoelen.

Deze herziening omvat de volgende onderwerpen:

- Duurzaam landgebruik
- Toekomstgerichte landbouw
- Gezond voedselsysteem
- Aanpak drukfactoren Natura-2000 gebieden
- Werkingsgebied Landgoed en kasteelbiotopen

De verwachte wijzigingen zijn samengevat in onderstaande tabel, inclusief wijze waarop de onderwerpen in het OER worden meegenomen.

Bestaande beleidsdoelen en beleidskeuzes	Onderwerpen die meegaan in de herziening	Nadere toelichting	Wijze waarop dit onderwerp in het OER wordt meegenomen
Beleidsdoel 5.2 “Toekomstbestendige landbouw” • Beleidskeuze 5.2.1 “Toekomstbestendige landbouw”	Duurzaam Landgebruik	Dit betreft de uitwerking van beleid gericht op de fysieke randvoorwaarden voor gezonde landbouw. De uitwerking leidt tot nieuw beleid voor landbouwgrond en duurzaam landgebruik in de omgevingsvisie, het omgevingsprogramma en mogelijk ook de omgevingsverordening. Mest en mestvergisting krijgen hierin ook een plek.	Voor duurzaam Landgebruik zijn vier alternatieven geformuleerd, die zullen worden onderzocht op doelbereik en omgevingseffecten. 1. Gebiedsgericht waarderen 2. Ruimte bieden binnen kaders 3. Strategische voorraad beheren 4. Beschermingsgebieden aanwijzen
	Toekomstgerichte landbouw	De uitwerking van de beleidsopgave ‘Toekomstgerichte landbouw’ betreft de verdere uitwerking van bestaand beleid. Dit betreft beleid dat zich richt op boerenbedrijven.	Daar waar de beleidsuitwerking van toekomstgerichte landbouw aanvullend (op bestaand) beleid bevat met mogelijke effecten op de leefomgeving, worden deze meegenomen in de uitwerking van de vier varianten van duurzaam landgebruik. Dit is in ieder geval voorzien voor de beleidsoptie om meer ruimte te bieden voor multifunctionele landbouw in gebieden met meervoudige opgaven en de beleidsoptie(s) voor mestvergisters.
	Gezond voedselsysteem	Met de voorgenomen beleidsaanpassing worden de ambities uit de voedselvisie geborgd in het provinciaal omgevingsbeleid en verbonden met de opgaven voor landbouw en landgebruik. Het voornemen is om uitgangspunten die in de voedselvisie een plek hebben gekregen, in de Omgevingsvisie te verwerken.	De uitwerking van de voedselvisie in de Omgevingsvisie, kent samenhang met het onderwerp duurzaam landgebruik (en de vraag op welke wijze kwalitatief en kwantitatief voldoende landbouwgrond voor voedselproductie behouden kan worden). Hiervoor worden – zoals hiervoor beschreven – in het OER varianten onderzocht.

Beleidsdoel 5.1 "Gezonde Natuur" Beleidskeuze 5.4 "Stikstof-reductie"	Aanpak drukfactoren Natura2000-gebieden (borging overgangszones) : Zonering voor de drukfactor stikstof.	Voor de drukfactor stikstof gaat het om een beleidswijziging om de geïntroduceerde zone van 250 meter bij het Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haack op te nemen in de omgevingsverordening.	Tussen de zonering voor stikstof en duurzaam landgebruik is veel samenhang. Daarom is er voor gekozen om de beleidsopties voor de stikstofzonering als variant op te nemen onder alternatief 2 van duurzaam landgebruik: 2 (ruimte bieden binnen kaders).
	Aanpak drukfactoren Natura2000-gebieden (borging overgangszones) : Zonering voor de drukfactor invasieve exoten	Voor de invulling van deze zone voor het verminderen van invasieve exoten zijn er diverse opties.	Dit beleidsvoornemen wordt niet meegenomen in het OER. Reden daarvoor is dat: 1) Deze zonering naar verwachting nauwelijks effect zal hebben op de leefomgeving: het betreft voornamelijk een instructieregel voor gemeenten, terwijl voor particulieren vooral wordt ingezet op communicatie en educatie 2) In het OER voor de Herziening 2025 is al onderzoek gedaan naar de drukfactor exoten, en het OER voor de MHL zal daarom nauwelijks tot geen aanvullende inzichten opleveren.
4.2 Erfgoed en cultuur Beleidskeuze 4.2.1 Erfgoed in de leefomgeving	Werkingsgebied Landgoed en kasteelbiotopen	Het gaat om een technische wijziging van het Omgevingsbeleid (namelijk de werkingsgebieden), er vindt geen inhoudelijke beleidswijziging plaats.	Dit beleidsvoornemen wordt niet meegenomen in het OER. De wijziging van de werkingsgebieden betreft een technische wijziging, en er zullen daarom geen (nieuwe) leefomgevingseffecten optreden.

2.2 Nadere uitwerking van de wijzigingen die in het OER worden onderzocht

In de startnotitie (hoofdstuk 3) is beschreven welke onderwerpen meegaan in de MHL. In de tabel in vorige paragraaf hebben we opgenomen welke van deze onderwerpen in het OER zullen worden onderzocht. Hieronder werken we de deze onderwerpen verder uit. Per onderwerp wordt de probleemstelling, de doelstelling en de mogelijke te onderzoeken alternatieven beschreven.

Het wisselt hoe concreet de alternatieven voor de verschillende onderwerpen in het OER zijn. Dit hangt ook samen met de mate van concreetheid van de beleidsdoelstelling. In de periode na de vaststelling van de startnotitie en de NRD zullen de alternatieven verder worden uitgewerkt.

De definitieve alternatieven worden, zodra deze verder zijn uitgewerkt, vastgesteld als aanvulling op deze NRD. Deze aanvulling is gereed voorafgaand aan de vaststelling van de Startnotitie door Provinciale Staten (PS) in het derde kwartaal van 2026.

Onderwerp 1: Beweging naar duurzamer landgebruik	
<u>Beschrijving:</u> Deze beweging richt zich op de fysieke randvoorwaarden voor gezonde landbouw. Het is noodzakelijk dat kwantitatief én kwalitatief voldoende land beschikbaar blijft, voor huidige en toekomstige generaties. In de MHL wordt onderzocht welke landbouw waar mogelijk is, in samenhang met de andere opgaven en natuurlijke condities in een specifiek gebied.	
1. Probleemstelling	Voor een duurzame, grondgebonden landbouw is de beschikbaarheid van land met een gezonde bodem een essentiële natuurlijke hulpbron. Het gaat hier om land dat geschikt is voor de productie van voedsel en bouwstoffen en daarnaast wordt benut voor combinaties met recreatieve en andere maatschappelijke diensten. Hiervoor is het noodzakelijk dat kwantitatief én kwalitatief voldoende land beschikbaar blijft, voor huidige en toekomstige generaties. Het beschikbare areaal land dat geschikt is als natuurlijke hulpbron voor landbouw, natuur, landschapsbeleving en water- en bodemopgaven is in de afgelopen decennia fors minder geworden. Daarbij nam ook de biodiversiteit af. Met name de oppervlakte aan landbouwgrond daalde in de periode 1970-2020 stevig in Zuid-Holland: van ongeveer 60% naar ongeveer 40%. Omdat land een eindige natuurlijke hulpbron is, is het belangrijk hier zorgvuldig mee om te gaan en het duurzaam te gebruiken en beheren, ook met oog op de instandhouding van andere natuurlijke hulpbronnen als biodiversiteit, gezonde bodem en schoon water.
2. Doelstelling(en)	De provincie wil dat landbouwgrond, ofwel land dat geschikt is voor voedselproductie, zó wordt gebruikt dat ook voor toekomstige generaties voldoende en kwalitatief goed land beschikbaar blijft. Hierbij gaat het over landgebruik voor landbouw en over combinaties van landbouw met opgaven voor natuur en landschap, water, bodem en recreatie. De ontwikkelingen in de water- en bodemcondities zijn daarbij sturend voor toekomstig gebruik. De provincie vindt het belangrijk dat het beschikbare land duurzaam wordt beheerd, zodat ook de waarde van het landschap, de biodiversiteit en de beschikbaarheid van overige natuurlijke hulpbronnen in stand blijft voor toekomstige generaties. Om deze doelen te halen werkt de provincie generiek en gebiedsspecifiek beleid uit, wat betekent dat het beleid per gebied kan verschillen. De provincie gaat voor deze gebieden verkennen welk landgebruik waar toekomstbestendig mogelijk is en werkt dit uit in een visie. Onderdeel hiervan is het ontwikkelen en implementeren van een provinciaal kader voor mestvergistings- en mestbewerking dat bijdraagt aan het sluiten van regionale grondstofkringlopen, met aandacht voor de juiste schaal en locatie. Vervolgens wil de provincie een strategische verkenning starten naar de mogelijkheden om gebieden te onderscheiden die zeer geschikt zijn voor voedselproductie en daarvoor mogelijk beschermd moeten

	worden, en gebieden waar voedselproductie een neven doel kan zijn, naast landschappelijke, ecologische en andere maatschappelijke diensten. Daarbij wordt ook verkend of er een basiskwaliteit voor natuur, water, bodem en agrarisch landschap geformuleerd kan worden, die per gebied kan verschillen. Samenvattend, is het doel om land dat geschikt is voor voedselproductie, in combinatie met andere maatschappelijke opgaven, zó te gebruiken en beheren dat ook voor toekomstige generaties voldoende en kwalitatief goed land beschikbaar blijft.
3. Alternatieven voor het bereiken van de doelstellingen (Deze alternatieven worden verder uitgewerkt in de MHL en het bijbehorende OER).	<u>Alternatief 1 - Gebiedsgericht waarderen (Richtinggevend en stimulerend)</u> - De bijdrage van de landbouw aan maatschappelijke opgaven in gebieden beter onderscheiden en specifiek waarderen: - per gebied de samenhangende maatschappelijke opgaven benoemen en concretiseren; - de bijdrage die de landbouw hieraan kan leveren gebiedsspecifiek waarderen, met ruimte in regels en het gericht inzetten van middelen; - vrijwillige kavelruil faciliteren. <u>Alternatief 2 - Ruimte bieden binnen kaders (Richtinggevend en kaderstellend)</u> - Gebiedsgericht sturen en kaders uitwerken voor integraal doelbereik in de ZHPLG-gebieden: - gebieden onderscheiden voor voedselproductie en meervoudige opgaven, op basis van de maatschappelijke opgaven; - daarbij per gebied sectorale beleidsdoelen integreren en uitwerken, zodanig dat deze kaders bieden en daarbinnen ook ruimte laten voor het vervolg van het gebiedsproces; - gebiedsgerichte inrichtingsprogramma's ontwikkelen voor landinrichting. Binnen dit alternatief past het ook om maatregelen te nemen voor de aanpak van drukfactoren Natura 2000-gebieden (specifiek drukfactor stikstof). Deze varianten worden na deze tabel nader toegelicht. <u>Alternatief 3 – Strategische voorraad behouden (Beschermend en stimulerend)</u> - Per gebied kwantitatief en kwalitatief voldoende land beschikbaar houden dat geschikt is voor voedselproductie: - kwantitatieve ondergrens benoemen per gebied (in ha of percentage); - stimuleren kwaliteitsverbetering, voor waterkwaliteit, bodemgezondheid, natuur en leefomgeving; - vrijwillige kavelruil stimuleren. <u>Alternatief 4 - Beschermingsgebieden aanwijzen (Beschermend en kaderstellend)</u> - Gebieden aanwijzen en beschermen (met werkingsgebieden): - gebieden die zeer geschikt zijn voor voedselproductie beter beschermen tegen functieverandering; - gebieden met meervoudige opgaven beschermen als transitiegebied en daar gericht op sturen met de inzet van middelen. - Per gebied specifieke regels uitwerken voor het duurzaam gebruiken en beheren van het land (verordening): - voorkeursvolgorde bij eventuele functieverandering; - waar nodig wettelijke herverkaveling inzetten.

	In de vier alternatieven worden ook de beleidsuitwerking van 'toekomstgerichte landbouw' meegenomen, wanneer deze mogelijke effecten hebben op de leefomgeving. Dit is in ieder geval voorzien voor de beleidsoptie om meer ruimte te bieden voor multifunctionele landbouw in gebieden met meervoudige opgaven en de beleidsoptie(s) voor mestvergisters. Verder kennen deze alternatieven samenhang met de beleidswijziging voor het gezond voedselsysteem.
--	---

Nadere uitwerking varianten alternatief 2 SANE: Aanpak drukfactoren Natura 2000-gebieden (borging overgangszones) - Zonering voor de drukfactor stikstof <u>Beschrijving:</u> Voor de drukfactor stikstof stelt de provincie een beleidswijziging voor om de geïntroduceerde zone van 250 meter bij het Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haack op te nemen in de omgevingsverordening. Hierbij is het gebied eerst aanzet om invulling te geven aan deze zonering.	
1. Probleemstelling	De Natura 2000-doelen worden op dit moment niet allemaal gehaald. Een belangrijke reden hiervoor is dat er drukfactoren spelen die een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen (VHR-doelen) van deze gebieden. Op dit moment worden voornamelijk maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden genomen voor het beheersen van drukfactoren. Voor het wegnemen, opvangen of beheersen van deze drukfactoren zijn ook (preventieve) maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden nodig die geborgd moeten worden in het Omgevingsbeleid. In de Omgevingsvisie is opgenomen dat er met maatwerk per Natura 2000-gebied wordt gewerkt aan de aanpak van drukfactoren. Stikstof is één van de drukfactoren op de Natura 2000-gebieden. Bij twee Natura 2000-gebieden (Nieuwkoopse Plassen & De Haack en Lingegebied & Diefdijk-Zuid) heeft onderzoek van Wageningen Environmental Research (WenR)¹ uitgewezen dat het instellen van een overgangszone een effectieve maatregel kan zijn om de stikstofdepositie verder te verlagen. Voor het gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haack is in SANE vastgesteld dat we bij dit gebied een overgangszone van 250 meter introduceren voor stikstofreductie. Hierbij is afgesproken dat in het gebiedsproces met de partners de ruimte wordt gegeven om invulling te geven aan de ligging en invulling van een dergelijke zone. Met de MHL wil de provincie deze zone opnemen in de omgevingsverordening.
2. Doelstelling(en)	De provincie wil een zonering voor de drukfactor stikstof instellen zodat een bijdrage wordt geleverd aan de instandhoudingsdoelen van de Natura-2000 doelen.
3. Varianten (binnen alternatief 2 duurzaam landgebruik) Deze varianten worden verder uitgewerkt in de MHL en het	<u>Variant A:</u> Een zone van 250 meter rondom de stikstofgevoelige habitats, waarbij invulling wordt gegeven aan de stikstofreductie door: A. Extensiveren; B. Technisch innoveren op stallen; C. Minder bemesten. <u>Variant B:</u> Een zone van 250 meter rondom de grens van het Natura 2000-gebied, waarbij invulling wordt gegeven aan de stikstofreductie door: A. Extensiveren; B. Technisch innoveren op stallen; C. Minder bemesten.

¹ WenR heeft in opdracht van provincie Zuid-Holland i.h.k.v. SANE onderzoek gedaan naar de ontwikkeling stikstofdepositie Natura 2000-gebieden in Zuid Holland ([PZH notubiz](#)).

2.3 Overkoepelende beschouwing op de alternatieven

Voor veel van de hierboven beschreven beoogde wijzigingen wordt momenteel onderzoek uitgevoerd naar de uitgangssituatie en mogelijke (nieuwe) maatregelen. Daarmee staan de alternatieven in deze fase van de herziening nog niet vast. De opgaven en doelen die de provincie gedefinieerd heeft kunnen op verschillende manieren behaald worden.

De provincie kan een keuze maken om een stimulerende of een kaderstellend rol aan te nemen, of zij een richtinggevend of beschermend rol aanneemt. Het is de bedoeling dat de onderwerpen in de MHL zo veel mogelijk gebiedsgericht worden uitgewerkt. Zodoende zijn er twee assen om de alternatieven vorm te geven:

Op de volgende pagina volgt de uitwerking van de alternatieven voor het duurzame landgebruik langs deze assen.

Deze alternatieven beschrijven de 'uitersten' van de werkwijze van de provincie op de assen. Het gaat daarmee om de zogenaamde 'hoeken van het speelveld'. Binnen alternatief 2 zijn vervolgens weer varianten geformuleerd, die ook de hoeken van het speelveld beslaan. Door de effecten en het doelbereik op deze uitersten te beschouwen, ontstaat inzicht in het effect van verschillende beleidskeuzes die in de MHL gemaakt kunnen worden.

	Stimulerend	Kaderstellend	
--	--------------------	----------------------	--

Richtinggevend	1 - Gebiedsgericht waarderen De bijdrage van de landbouw aan maatschappelijke opgaven in gebieden beter onderscheiden en specifiek waarderen: - Per gebied de samenhangende maatschappelijke opgaven benoemen en concretiseren; - De bijdrage die de landbouw hieraan kan leveren gebiedsspecifiek waarderen, met ruimte in regels en het gericht inzetten van middelen; - Vrijwillige kavelruil faciliteren.	2 - Ruimte bieden binnen kaders Gebiedsgericht sturen en kaders uitwerken voor integraal doelbereik in de ZHPLG-gebieden: - Gebieden onderscheiden voor voedselproductie en meervoudige opgaven, op basis van de maatschappelijk opgaven. - Daarbij per gebied sectorale beleidsdoelen integreren en uitwerken, zodanig dat deze kaders bieden en daarbinnen ook ruimte laten voor het vervolg van het gebiedsproces. - Gebiedsgerichte inrichtingsprogramma's ontwikkelen voor landinrichting. Varianten drukfactoren N2000 (stikstof): <i>A. Zone van 250 meter rondom stikstofgevoelige habitats</i> <i>B. Zone van 250 meter rondom N2000-gebieden</i>	Richtinggevend
Beschermend	3 - Strategische voorraad behouden Per gebied kwantitatief en kwalitatief voldoende land beschikbaar houden dat geschikt is voor voedselproductie: - Kwantitatieve ondergrens benoemen per gebied (in ha of percentage); - Stimuleren kwaliteitsverbetering, voor waterkwaliteit, bodemgezondheid, natuur en leefomgeving; - Vrijwillige kavelruil stimuleren.	4 - Beschermingsgebieden aanwijzen Gebieden aanwijzen en beschermen (met werkingsgebieden): - Gebieden die zeer geschikt zijn voor voedselproductie beter beschermen tegen functieverandering; - Gebieden met meervoudige opgaven beschermen als transitiegebied en daar gericht op sturen met de inzet van middelen. Per gebied specifieke regels uitwerken voor het duurzaam gebruiken en beheren van het land (verordening): - voorkeursvolgorde bij eventuele functieverandering; - waar nodig wettelijke herverkaveling inzetten.	Beschermend
	Stimulerend	Kaderstellend	

3. Hoe wordt het onderzocht?

3.1 Aanpak

Hieronder lichten we de aanpak van de totstandkoming van de inhoud van het OER stapsgewijs toe:

1. **Uitwerken beleidsvoornemens en alternatieven.** Te weten:
 - a. Uitwerken vier alternatieven duurzaam landgebruik, waaronder het uitwerken van de beleidsopties met leefomgevingseffecten van toekomstgerichte landbouw en de samenhang met gezond voedselsysteem
 - b. Varianten drukfactoren stikstof als verbijzondering van alternatief 2
2. **Beoordelingscriteria uitwerken.** Op grond van de indicatoren in de Monitor Leefomgeving worden de beoordelingscriteria uitgewerkt. De Monitor Leefomgeving is als startpunt genomen en op basis daarvan wordt een beoordelingskader met relevant beoordelingscriteria vastgesteld voor dit OER. We beoordelen op zeven overkoepelende thema's:
 - a. Landbouw
 - b. Wonen en werken
 - c. Klimaat
 - d. Milieukwaliteit en gezondheid
 - e. Water en bodem
 - f. Ruimtelijke kwaliteit
 - g. Natuur

In paragraaf 3.3 is de werkwijze nader toegelicht.

3. **Beoordelen referentiesituatie.** In de Monitor Leefomgeving is voor de verschillende criteria een scoringsmethodiek voor het bepalen van de referentiesituatie (huidige situatie en autonome ontwikkeling) opgesteld en vastgesteld. Deze systematiek is als startpunt genomen en waar nodig verder uitgewerkt. De methodiek wordt ook in paragraaf 3.3 nader toegelicht.
4. **Beoordelen alternatieven.** De alternatieven worden beoordeeld op doelbereik en omgevingseffecten. Per beleidsalternatief wordt een beoordeling van het doelbereik gemaakt. We beoordelen daar de mate waarin het aannemelijk is dat dankzij het beleidsalternatief het geformuleerde doel wordt behaald (met andere woorden: in hoeverre draagt het beleid bij aan het behalen van de doelstellingen?). Zie paragraaf 3.2 voor een andere toelichting. Aan de hand van het beoordelingskader worden vervolgens de leefomgevingseffecten van de alternatieven ten opzichte van de referentiesituatie in beeld gebracht. Hierbij wordt steeds aangesloten bij het abstractieniveau van de uitwerking van de verschillende maatregelen in het ontwerp MHL. De manier waarop de effecten in beeld worden gebracht sluit aan bij het detailniveau van de uitwerking van de maatregelen (kwantitatief waar dat kan, kwalitatief waar dat moet). De effecten, kansen en risico's worden 'gewaardeerd' op basis van expert judgement, met gebruik van reeds beschikbare informatie. De kansen en risico's en eventuele concrete effecten worden beschreven en vervolgens gewaardeerd ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie plus de autonome ontwikkeling). De referentiesituatie levert de basis waartegen de effecten van de beleidsvoornemens en de alternatieven worden afgezet. Indien de maatregelen elkaar mogelijk 'raken' wordt gekeken in hoeverre het nieuwe beleid

consistent is, en of verschillende maatregelen elkaar kunnen versterken en kunnen conflicteren. Bijvoorbeeld middels botsproeven (of een andere methode).

5. **Opstellen voorkeursalternatief en effectbeoordeling daarvan.** Op basis van de beoordeling van de beleidsalternatieven wordt een voorkeursalternatief samengesteld en (indien nodig) opnieuw beoordeeld. Het voorkeursalternatief kan bestaan uit één alternatief of uit een combinatie van maatregelen uit verschillende alternatieven.
6. **Opstellen OER (digitaal rapport).** Het OER wordt opgesteld in de vorm van een digitaal rapport.²

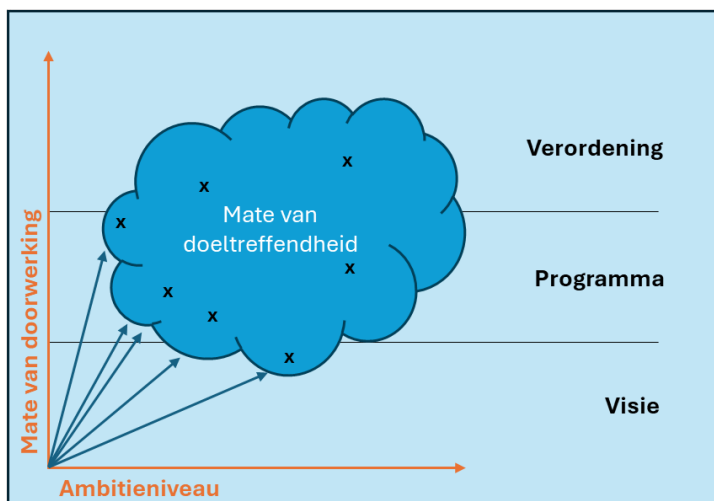
3.2 Onderzoek naar doelbereik

Per alternatief wordt een beoordeling van het doelbereik gemaakt. We beoordelen de mate waarin het aannemelijk is dat dankzij de in het alternatief geformuleerde maatregelen het doel wordt behaald. Kortom, het gaat om een ex-ante beoordeling van de doeltreffendheid. De definitie van doeltreffendheid is: 'de mate waarin de beleidsdoelstelling daadwerkelijk wordt bereikt met behulp van het ingezette beleid'.³ Voor de beoordeling van het doelbereik wordt gebruik gemaakt van monitoringsgegevens en evaluatieonderzoeken ter onderbouwing. De beoordeling ziet op drie aspecten:

- Het inhoudelijke ambitieniveau van het alternatief. Bijvoorbeeld of gekozen wordt voor stimuleren of kaderstellen of voor beschermen of richting geven.
- De mate van doorwerking. De verwachte doorwerking is afhankelijk van de manier waarop het beleidsalternatief in de herziening wordt ingevoerd (visie, programma en/of verordening). De verschillende manieren van invoering zijn in meer of mindere mate afdwingbaar. Het doelbereik zal naarmate het beleid meer afdwingbaar wordt, groter worden (bijvoorbeeld: beschermingsgebieden aanwijzen is in grotere mate afdwingbaar dan een meer stimulerend alternatief over gebiedsgericht waarderen).
- Het samenspel tussen de beleidsinstrumenten. Het samenspel van de drie instrumenten heeft invloed op de doeltreffendheid. Zo geeft de omgevingsvisie richting aan de besluiten over en realisatie van ruimtelijke opgaven door het vastleggen van lange termijn ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving. Echter, een wijziging van de omgevingsvisie op zichzelf is nog niet altijd voldoende om de ruimtelijke opgaven te realiseren, want de omgevingsvisie is alleen zelfbindend. Aanvullende regels in de verordening en concrete maatregelen gericht op uitvoering in het programma of instrumenten zoals subsidies kunnen in samenspel effectief zijn voor het realiseren van beleid.

² De milieueffectrapporten van de Provincie Zuid-Holland zijn terug te vinden via <https://planmer.zuid-holland.nl/>.

³ Definitie uit Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek 2022 (RPE): <https://wetten.overheid.nl/BWBR0046970/2022-07-27>.

Op grond van bovenstaande methodiek hebben we een beoordelingsmaatlat opgesteld om het doelbereik te 'scoren':

0	De verwachting is dat het alternatief geen bijdrage levert aan het gewenste doel.
+	De verwachting is dat dat het alternatief een beperkte bijdrage levert aan het gewenste doel. Bijvoorbeeld omdat het inhoudelijke ambitieniveau laag is, omdat enkel voor beleidsinstrumenten is gekozen met beperkte doorwerking of een nadere uitwerking van dwingender instrumentarium nog volgt.
++	De verwachting is dat het alternatief met grote zekerheid een substantiële bijdrage levert aan het gewenste doel.

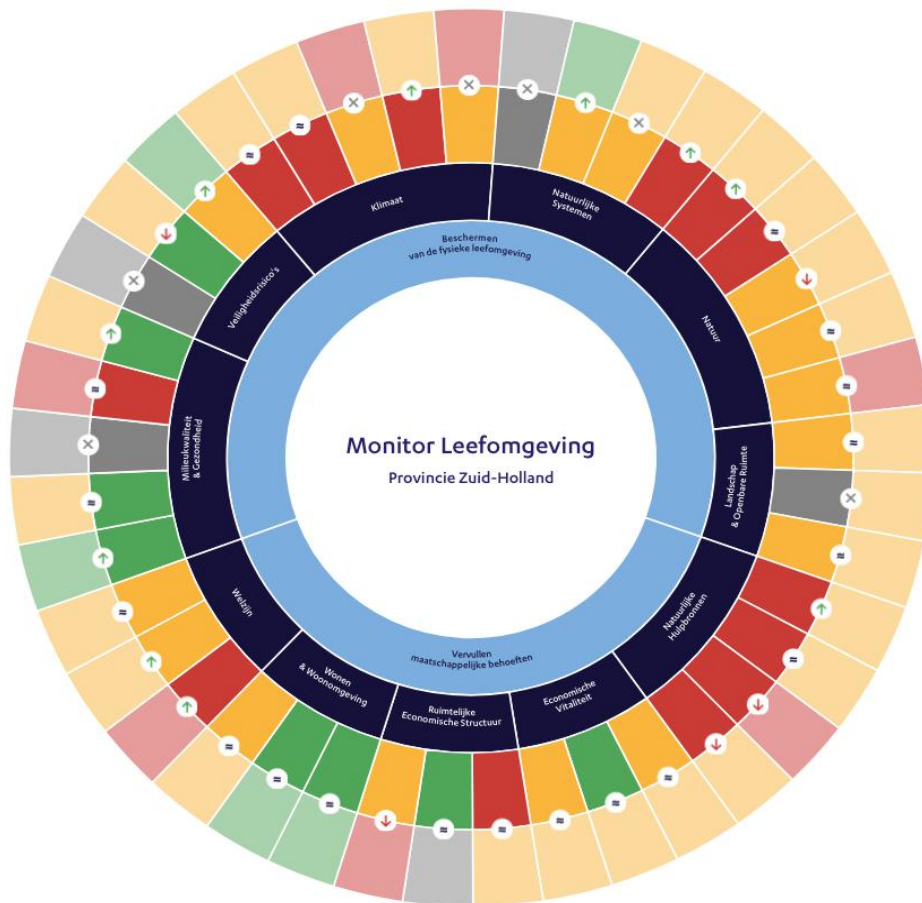
3.3 Onderzoek naar leefomgevingseffecten

Aan de hand van criteria in een beoordelingskader wordt de impact op de leefomgeving van de alternatieven in kaart gebracht.

Voorstel beoordelingskader

De basis voor het beoordelingskader is gelegd in de Monitor Leefomgeving. De Provincie Zuid-Holland heeft een 'Monitor Leefomgeving' ontwikkeld die laat zien hoe het er 'buiten' in de provincie Zuid-Holland voor staat.⁴ De staat van de leefomgeving in Zuid-Holland wordt weergegeven aan de hand van een rad, met elf thema's en drieënveertig indicatoren. De meest recente versie van het rad ziet er als volgt uit (versie mei 2025):

⁴ Provincie Zuid-Holland, *Monitor Leefomgeving*: <https://monitorleefomgeving.zuid-holland.nl/>.

De Monitor Leefomgeving geeft per indicator inzicht in de huidige situatie (zijn er geen, wisselend of veel knelpunten), de trend (de afgelopen jaren) en de verwachte langjarige ontwikkeling. De kleuren groen, geel en rood corresponderen met de scores. Voor (bijna) alle indicatoren is zodoende ook een scoringsmethodiek vastgesteld.

De Monitor Leefomgeving geeft hiermee een beeld van de stand van zaken op tal van indicatoren die voor PS en GS van belang zijn. Dat vormt een goed startpunt voor dit OER. Tegelijkertijd geldt dat niet alle indicatoren uit de Monitor Leefomgeving (even) relevant zijn voor de beoordeling van de alternatieven in dit OER. Zo ziet een deel van de indicatoren op aspecten waar de beleidsalternatieven in het OER geen (direct) raakvlak mee hebben zoals innovatie, verkeersslachtoffers en duurzame mobiliteit. Ook zijn er aspecten die wellicht wel indirect worden beïnvloed door de beleidsvoornemens in de OER, maar waarbij het om tweede of derde orde effecten gaat, bijvoorbeeld ondernemersvertrouwen. We kiezen ervoor om deze vervolgeffecten (tweede en derde orde) niet als eigenstandige beoordelingsaspecten op te nemen in het OER. Effecten worden dan namelijk indirecter en afhankelijker van verschillende variabelen. Daarom stellen we bijvoorbeeld voor om de verdienmogelijkheden van agrariërs als beoordelingsaspect op te nemen (en dus niet het ondernemersvertrouwen). De alternatieven hebben daar wel directe invloed op.

Daarnaast geldt dat sommige leefomgevingsaspecten die wel relevant zijn voor dit OER, geen onderdeel van de Monitor Leefomgeving vormen.

Samenvattend, we nemen de Monitor Leefomgeving als startpunt en op basis daarvan werken we een set met relevant beoordelingscriteria uit voor dit OER. Onderstaande tabel laat zien welke indicatoren uit de Monitor Leefomgeving we hebben overgenomen (en in

sommige gevallen verbreed), welke we niet hebben overgenomen en welke indicatoren we hebben toegevoegd:

Thema	Indicator Monitor Leefomgeving (indien van toepassing)	Voorstel beoordelingsaspecten OER	Toelichting op de indicator
1. Landbouw	Duurzame landbouw (actualisatie MoLo 2026)	1. Verdienmogelijkheid en van agrariërs	Deze indicator geeft inzicht in de mogelijkheden die agrariërs hebben voor inkomsten uit hun landbouwbedrijven.
		2. Oppervlakte landbouwareaal	Deze indicator laat de verandering in het oppervlakte landbouwareaal door de jaren heen zien.
		3. Natuurinclusieve landbouw	Deze indicator gaat over de mate waarin natuurinclusieve landbouw wordt toegepast in de provincie
		4. Sociaaleconomisch welzijn	Deze indicator gaat over de mate van economisch welzijn (de stabiliteit en zekerheid in de bedrijfsvoering) en sociaal welzijn
2. Wonen en werken	Bedrijventerrein-voorraadontwikkeling	5. Bedrijventerrein-voorraadontwikkeling	Deze indicator geeft inzicht in welk percentage van de geraamde vraag (tot en met 2030) in 2021 (laatste onderzoek) beschikbaar was in hard plaanbod.
	Woningbouw	6. Woningbouw	Deze indicator geeft inzicht in de realisatie bruto nieuwbouw afgezet tegen de woningbouwafspraken met het Rijk
		7. Leefbaarheid/sociale cohesie	Deze indicator geeft inzicht in de leefbaarheid en sociale cohesie in het landelijk gebied.
3. Klimaat	Uitstoot broeikasgassen	8. Totale uitstoot (emissie) broeikasgassen	Deze indicator geeft inzicht in de totale uitstoot CO ₂ equivalenten van de Provincie Zuid-Holland en een uitsplitsing naar uitstoot per sector.
4. Milieukwaliteit en gezondheid	Luchtkwaliteit	9. Luchtkwaliteit (immissies)	Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin bij de provincie wordt voldaan aan de luchtkwaliteitsnormen (waaronder NO _x en PM _{2,5} en PM ₁₀).
	Geur	10. Geur	Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin sprake is van geurhinder binnen de provincie.
	-	11. Dierziekten/zoönose	Deze indicator geeft inzicht in de mate van het risico op dierziekten/zoönose en de kans op verspreiding daarvan.
	-	12. Gewasbeschermingsmiddelen	Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin omwonende risico lopen op blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen
5. Water en bodem	Oppervlaktewater	13. Kwaliteit	Op basis van KRW doelen geeft de indicator inzicht in het aantal oppervlaktewaterlichamen dat wel en niet voldoet aan de KRW-eisen (en welke stoffen daarbij een positieve of negatieve ontwikkeling laten zien).
		14. Beschikbaarheid	De indicator geeft inzicht in of er voldoende zoet water beschikbaar is voor

6.	Ruimtelijke kwaliteit	Grondwater	15. Kwaliteit	drinkwatervoorziening, landbouw, natuur, waterkwaliteit en industrie.
			16. Beschikbaarheid en kwaliteit van het water bij drinkwaterbronnen	Op basis van KRW doelen geeft de indicator inzicht in het aantal grondwaterlichamen dat voldoet aan de KRW-eisen.
		-		Deze indicator geeft inzicht in de restopgave voor waterkwaliteit en/of waterkwantiteit voor drinkwaterwinningen in de provincie.
		-	17. Bodemkwaliteit	Deze indicator geeft inzicht in de mate van bodemverontreiniging door PFAS en andere Zeer Zorgwekkende Stoffen en het aantal spoedlocaties bodemsanering.
		-	18. Bodemgezondheid	Deze indicator gaat over bodemgezondheid en bodemveerkracht (op basis van de EU-Richtlijn Bodemmonitoring (12 november 2025)), met als doel gezonde bodems in 2050)
		Bodem en ondergrond (4D-ondergrond)	19. Bodemdaling landelijk gebied	Deze indicator geeft inzicht in de snelheid van bodemdaling in de provincie.
		Fysieke Landschapskenmerken	20. Landschappelijke kwaliteit	Deze indicator gaat over of de oorspronkelijke kwaliteiten van het landschap zijn behouden gebleven en of ruimtelijke ontwikkelingen dragen bij aan behoud en versterking van deze kwaliteiten
		Cultuurhistorie (Erfgoed)	21. Cultuurhistorie en erfgoed	Deze indicator geeft inzicht in kwaliteit van de beschermde en onbeschermde cultuurhistorisch waardevolle gebieden, structuren en objecten.
			22. Archeologie	Deze indicator geeft inzicht in de mate van versterking van archeologische voorraad.
7. Natuur		Kwaliteit NNN	23. Areaal en kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland	Deze indicator geeft inzicht in de kwaliteit van de NNN gebieden.
		Kwaliteit habitattypen in Natura 2000 gebied	24. Areaal en kwaliteit Natura 2000-gebieden	Deze indicator geeft inzicht in de kwaliteit van de Natura 2000-gebieden en de mate van stikstofgevoelige natuur onder Kritische Depositiewaarden.
		Soortenontwikkeling	25. Biodiversiteit	Deze indicator geeft inzicht in de trend van soortenontwikkeling in de periode van twaalf jaar (2012-2024).

Beoordeling leefomgevingseffecten: ten opzichte van de referentiesituatie

Voor ieder beoordelingscriterium wordt een scoringsmethodiek voor de huidige situatie en voor de autonome ontwikkeling opgesteld (voor de referentiesituatie). De huidige situatie kan drie scores krijgen:

- Groen: geen knelpunten
- Oranje: wisselend knelpunten
- Rood: veel knelpunten

In de Monitor Leefomgeving is voor de verschillende aspecten een scoringsmethodiek opgesteld en vastgesteld. Deze systematiek wordt als startpunt genomen voor het opstellen van de scoringsmethodiek voor dit OER. Daar waar we in dit OER breder kijken dan in de Monitor Leefomgeving (zoals hierboven beschreven), breiden we de scoringsmethodiek uit.

De beoordeling van de huidige situatie beschrijft de actuele kwaliteit van de leefomgeving op het moment van beoordelen. Deze beoordeling is gebaseerd op de feitelijke, fysieke situatie zoals die blijkt uit beschikbare data, metingen, monitoring en onderzoeken. Toekomstige ontwikkelingen, zoals de effecten van voorgenomen of vastgesteld beleid, worden hierbij niet meegenomen.

Vervolgens beoordelen we de autonome ontwikkeling. De autonome ontwikkeling beschrijft de ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie. Daarvoor hanteren we ook een indeling met drie mogelijke scores:

- Groen: positieve ontwikkeling
- Grijs: neutrale/geen ontwikkeling
- Rood: negatieve ontwikkeling

De beoordeling van de autonome ontwikkeling laat zien hoe de leefomgeving zich naar verwachting ontwikkelt ten opzichte van de huidige situatie, zonder het beleid uit deze herziening. Daarbij wordt uitgegaan van ontwikkelingen die zich ook zonder deze herziening naar verwachting zullen voordoen. Dit omvat zowel de doorwerking van reeds vastgesteld beleid waarvan de uitvoering voldoende zeker is, als andere autonome ontwikkelingen, zoals maatschappelijke, economische, demografische en klimatologische trends.

De score voor de autonome ontwikkeling geeft weer of de kwaliteit van de leefomgeving naar verwachting verbetert, verslechtert of gelijk blijft. Daarbij worden alle relevante autonome ontwikkelingen in samenhang beschouwd. Zowel de verwachte effecten van vastgesteld beleid als andere ontwikkelingen kunnen leiden tot een positieve, neutrale of negatieve beoordeling, afhankelijk van hun invloed op het beoordelingsaspect.

Voor ieder aspect in de referentiesituatie beoordelen we dus zowel de huidige situatie als de autonome ontwikkeling.

Beoordelingsmethodiek

Elk alternatief wordt beoordeeld op twee aspecten: doelbereik (zoals toegelicht in paragraaf 3.2) en leefomgevingseffecten. Op grond van de beoordelingsaspecten in het kader hierboven worden de directe en indirecte gevolgen voor de leefomgeving van de alternatieven beoordeeld. Per aspect wordt een beoordeling ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie en autonome ontwikkeling in 2030) uitgewerkt. Het gaat daarbij om een kwalitatieve beoordeling op basis van *expert-judgement* in termen van kansen op positieve en negatieve effecten. Per aspect kan ieder alternatief één van de vijf onderstaande beoordelingen krijgen:

Effect	Beoordeling
Positief effect is aannemelijk	++
Kans op positief effect	+
Neutraal effect (geen, nagenoeg geen effecten of zowel positieve als negatieve effecten waardoor het 'netto effect' niet duidelijk optelt naar een positieve of negatieve beoordeling)	0
Kans op een negatief effect	-
Negatief effect is aannemelijk	--

3.4 Monitoring

De beleidsvoornemens in de MHL kennen een adaptieve aanpak. Het behalen van de doelen en het verder uitwerken van de beleidsopties is een iteratief en participatief proces. In dit proces zal stapsgewijs steeds meer kennis beschikbaar komen, bijvoorbeeld over de staat van natuurgebieden, de effectiviteit van doelen en maatregelen en de leefomgevingseffecten die optreden. Niet alle kennis is op dit moment beschikbaar. Daarom wordt in het OER uitgewerkt welke leemten in kennis er nu zijn, hoe en wanneer deze informatie aangevuld gaat worden. Ook wordt uitgewerkt hoe op grond van de monitoring en evaluatie kan worden bijgestuurd om de doelen binnen bereik te brengen en negatieve gevolgen voor het milieu te mitigeren. Voor zover relevant wordt aangesloten bij de monitoringsverplichtingen zoals opgenomen in het Omgevingsbesluit (artikel 11.5) en het Besluit kwaliteit leefomgeving. Deze bieden het juridisch kader voor het volgen van milieueffecten en het treffen van maatregelen indien nodig.

4. Proces

Voor de totstandkoming van dit OER worden de stappen van de mer-procedure doorlopen. Onderstaande planning gaat in op de stappen die doorlopen moeten worden voor het OER en daarbij behorende stappen omtrent de MHL. Een uitgebreidere planning rondom de procedure voor de herziening is opgenomen in de Startnotitie.

Stappen OER	Procedurele stappen herziening	Planning
1. <u>Uitwerken beleidsvoornemens en alternatieven.</u> Ten behoeve van de herziening van de MHL worden verschillende alternatieven voor de beleidsvoornemens uitgewerkt.		Q2-26
	Vaststelling startnotitie <i>incl. NRD</i> in GS	14-07-2026
<u>Definitieve alternatieven gereed</u>		01-sep-2026
<u>Aanbieden NRD aan de Commissie mer voor toetsingsadvies</u>		Q3
<u>Bespreking startnotitie incl. NRD en Alternatieven Notitie in Cie. LG</u>	Bespreking startnotitie incl. NRD en Alternatieven Notitie in Cie. LG	30-sep-26
<u>Vaststelling startnotitie incl. NRD en Alternatieven Notitie in PS</u>	Vaststelling startnotitie incl. NRD en Alternatieven Notitie in PS	14-okt-26
2. <u>Beoordelingscriteria uitwerken.</u> A.d.h.v. de MoLo worden de beoordelingscriteria uitgewerkt. De MoLo is als startpunt genomen en op basis daarvan wordt een beoordelingskader met relevant beoordelingscriteria vastgesteld voor dit OER.		Q3-26
3. <u>Beoordelen referentiesituatie.</u> In de MoLo is voor de verschillende criteria een scoringsmethodiek voor het bepalen van de referentiesituatie (huidige situatie en autonome ontwikkeling) opgesteld en vastgesteld. Deze systematiek is als startpunt genomen en waar nodig verder uitgewerkt.		Q3-26
4. <u>Beoordeling alternatieven.</u> De alternatieven worden beoordeeld op doelbereik en		Q4-26

omgevingseffecten. A.d.h.v. het beoordelingskader worden de effecten van de alternatieven ten opzichte van de referentiesituatie in beeld gebracht.		
5. <u>Opstellen (digitaal) OER.</u>		
Ambtelijke consultatieronde NRD	Internetconsultatie Modulaire Herziening Landbouw	okt/nov-26
	Vaststelling ontwerp in GS	mrt-27
	Ontwerp in Cie. LG procedure	apr-27
	Bespreking ontwerp in Cie. LG	mei-27
Ter inzage OER	Terinzagelegging ontwerp	jun-27
	Vaststelling in GS	sep-27
	Cie. LG procedure	Q4-27
	Bespreking in Cie. LG	Q1-28
	Vaststelling in PS	Q1-28